

Östtimor tio år efter folkomröstningen

Den 30 augusti 1999 hölls en folkomröstning om Östtimors status, i vilken självständighetsidan vann med 78.5% av rösterna. Därmed blev folkomröstningen början till slutet av Indonesiens ockupation av Östtimor sedan 1975, men utvecklingen hade ej varit möjlig om inte president Suharto hade tvingats avgå 1998 efter massiva folkliga protester. Det politiska styret i Indonesien lättades därefter upp samtidigt som det kalla kriget, som var en orsak till annekteringen av Östtimor 1976, var över.

I januari 1999 kom president Yusuf Habibies utspel i januari om att Östtimor skulle få avgöra sin status. Det ledde fram till New York-överenskommelsen den 5 maj mellan Indonesien och Portugal om att hålla en folkomröstning den 8 augusti. Eftersom den indonesiska militären var emot att släppa Östtimor organiserade man våld i stor skala mot självständighetsanhängarna och organiserade inhemska milisgrupper i syfte att underminera förberedelserna för att hålla en folkomröstning. Efter att folkomröstningsresultatet hade meddelats den 4 september iscensattes en omfattande plundrings-, vålds- och förstörelsevåg som upphörde först efter att internationella trupper hade satts in två veckor senare.

FN tar över styret

I slutet av oktober hade de indonesiska trupperna lämnat Östtimor. FN tog då över styret i syfte att förbereda övergången till självständighet. Östtimor var nu förstört och led av brist på administrativ kompetens, ett problem som alltför består. Kritik kom nu att riktas mot att landet på nytt styrdes av utlänningar och att den inhemska befolkningen inte involverades tillräckligt i administrationen. Närvaron av en rad utländska biståndsorganisationer och FN skapade också koordinationsproblem och en dual ekonomi med skyhögt högre levnadsstandard för utlänningar än den inhemska befolkningen. Mycket litet av de enligt uppgift tre miljarder dollar som pumpats in i Östtimor sedan 1999 har kommit landet tillgodo utan har använts till att tillgodose den utländska personalens behov. Det finns till och med uppgifter som säger att Östtimor efter 1999 har fått det sämre ekonomiskt än under den indonesiska ockupationen som på olika sätt alltför sätter sin prägel på utvecklingen.

Ett exempel på detta, som vi har tagit upp flera gånger, är det rättsliga efterspelet till våldsvågen 1999. En del inhemska milismän har dömts till fängelse men inga av de ytterst ansvariga indonesiska officerarna har dömts.

Och på grund av att Östtimors regering är ytterst angelägen om att upprätthålla goda relationer med Indonesien är det svårt att tro att någon domstol någonsin kommer att döma de ansvariga. Östtimors regering är också emot att Västpapua skulle bli självständigt.

Ett viktigt steg på vägen mot full självständighet var valet till en konstituerande församling 2001 som sedan utarbetade en författning. I april 2002 hölls presidentval, i vilka Xanana Gusmão, som hade lett befrielsekampen 1981-1992, segrade. Den 20 maj 2002 blev Östtimor 2000-talets första nya självständiga stat. José Ramos-Horta övertog presidentposten 2007, då både parlaments- och presidentval hölls, och Xanana Gusmão blev premiärminister.

Detta innebär att demokratin på ett yttre plan har fungerat väl, men det kommer nu alltför uppgifter om att korruptionen tilltar och politiskt käbbel förekommer naturligtvis också.

Svag ekonomisk utveckling

Ett ännu större problem är dock den svaga ekonomiska utvecklingen i ett land som FN klassificerar som en av världens 50 minst utvecklade nationer och som ofta benämns "Asiens fattigaste land." Som tidigare rapporterats är krisen 2006 den svåraste utmaning Östtimor genomlevt efter självständigheten. En anledning till missnöjesyttringarna då var den dåliga ekonomiska utvecklingen. Därtill kommer att det har visat sig vara svårare än beräknat att bygga upp ett nytt självständigt land från ett dåligt utgångsläge: att leda ett nytt land och att föra en befrielsekamp är två vitt skilda saker. Efter fjolårets attacker mot presidenten och premiärministern har läget stabiliserats och nya våldsutbrott ter sig nu mindre sannolika. Tveklöst har FN-närvaron i landet stor betydelse som en stabiliserande faktor.

Bristen på utbildad arbetskraft är en hämmande faktor för ekonomisk utveckling i ett land där jordbruket dominerar ekonomin. Införandet av portugisiska som officiellt språk är fortfarande omdiskuterat och har av allt att döma gått trögt och skapat problem inom bland annat det illa fungerande rättsväsendet. Det finns ingen större inhemska köpkraft, vilket innebär att den tillväxt landet har haft vissa år i hög grad beror på den utländska personalens efterfrågan. Även oljeexploateringen i Timorhavet har genererat stora inkomster som bidragit till tillväxten, dock utan att skapa arbetstillfällen. Problemet är inte att kapital saknas, utan det är den administrativa kapaciteten som brister. Mycket av oljeinkomsterna har investerats i fonder för att kunna använda dem framöver om marknadsförutsättningarna skulle försämrats och oljetillgångarna sina. Nu finns det tecken på utveckling i i första hand huvudstaden Dili medan litet torde ha förändrats på landsbygden, där de flesta bor.

Förutom olja och naturgas är turism en potentiellt stor inkomstkälla, men ännu är Östtimor inget stort turistland. Landet har mycket litet tillverkningsindustri och delar av den ekonomiska verksamheten som hotell kontrolleras av utländska intressen. En sådan situation gör landet sårbart för omständigheter utanför dess egen

kontroll. Därför skulle en bättre ekonomisk utveckling på sikt skapa möjligheter för landet att i högre grad kunna styra över ekonomin, även om deltagande i

världsekonomin oundvikligen gör Östtimor sårbart för förändringar utanför landets egen kontroll.

Gabriel Jonsson

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.